

MODERNIN PAINOPISTEITÄ

Teoksia Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmasta

28.10- 31.12.1994

Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmaan kuuluu 531 teosta, joista suurin osa edustaa kotimaista taidetta aina vuosisadan vaihteesta 1980-luvulle asti. Kokoelma on syntynyt professori Maire Gullichsenin (1907-1990) pitkäaikaisen toiminnan ohessa monien merkittävien kulttuurihankkeiden parissa 1930-luvulta lähtien. Vasta taidesäätiön perustamisen jälkeen (1971) kokoelmaa alettiin laajentaa suunnitelmallisesti, etenkin kun samoihin aikoihin syntyi myös ajatus taidemuseon perustamisesta Porin vanhan tulli- ja pakkahuoneen tiloihin. Arkkitehti Kristian Gullichsenin suunnittelema rakennuksen saneeraus valmistui 1981, jonka jälkeen kokoelmia on vaihtuvien näyttelyiden ohessa voitu esitellä yleisölle.

Yhdessä Porin kaupungin taidekokoelman kanssa Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelma muodostaa Porin taidemuseon peruskokoelman, joka laajenee vuosittain hankintojen, lahjoitusten ja tallennusten avulla. Kokoelma tarjoaa luontevan taustan museon nykyaikaiseen painottuvalle näyttelytoiminnalle. Porin taidemuseon kokoelmiin liittyvät kiinteästi myös ne ulkomaisten ja kotimaisten modernin taiteen klassikkojen näyttelyt - mm. Josef Albers (1988), Alberto Magnelli (1987), Unto Pusa (1984) sekä ryhmänäyttely *Forme Vivante* (1983) – joita taidemuseossa on järjestetty.

Merkittävin osa Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmaa kartoittaa suomalaisen modernin taiteen vaiheita, erityisesti abstraktin maalaustaiteen ja kuvanveiston läpimurtoa toisen maailmansodan jälkeen. Sellaiset taiteilijat kuin Birger Carlstedt, Sam Vanni, Lars- Gunnar Nordström ja Ernest Mether – Borgström olivat suomalaisen konstruktivistisen taiteen keskeisimmät kehittäjät ja uranuurtajat. Maire Gullichsenin rooli mesenaattina, taiteenkeräilijänä sekä useiden kuvataiteeseen, arkkitehtuuriin ja taideteollisuuteen liittyvien kulttuurihankkeiden organisoijana oli osaltaan vaikuttamassa suomalaisen taide-elämän kansainvälistymiseen ja modernisoitumiseen.

Tässä kulttuurimurroksessa etenkin ranskalaiset esikuvat toimivat virikkeinä suomalaistaiteilijoille: mm. Fernand Léger`n, Edgar Pillet`n, Victor Vasarelyn sekä myös pohjoismaisten taiteilijoiden kuten Robert Jacobsenin ja Richard Mortensenin teokset rohkaisivat suomalaisia kokeilemaan ja soveltamaan abstrakteja muotoja sekä perehtymään myös taiteen teoreettisiin kysymyksiin. Ulkomaalaiseen moderniin taiteeseen oli Suomessa mahdollisuus tutustua 1930- luvulta lähtien, jolloin mm. Maire Gullichsen oli organisoimassa Nykyaide RY.:n, Artekin ja myöhemmin Galerie Artekin järjestämiä näyttelyitä, esim. Léger`n näyttely Artekissa vuonna 1937 ja Pariisin nykyaikaisen taiteen näyttely Helsingin taidehallissa vuonna 1952.

Taidesäätiön kokoelmassa on myös joitakin ulkomaisten taiteilijoiden teoksia, mm. unkarilaissyntyisen Victor Vasarelyn varhaistuotannon ajoittuva maalaus *Garam* (1949-53). Samalta ajalta on peräisin Maire säätiön hallussa oleva teos *Altai* (1951). Näiden Vasarelyn maalausten väri- ja muotomaaailmalle on läheistä sukua Sam Vannin sommitelma vuodelta 1954, joka saatiin taidesäätiön kokoelmaan lahjoituksena Nykytaide RY.:ltä vuonna 1993. *Sommitelma keltaiselle pohjalle* oli mukana Vannin yksityisnäyttelyssä Galerie Artekissa vuonna 1955, jolloin hän ensimmäisen kerran esitteli pelkästään abstrakteja maalauksia.

Useat kokoelmassa edustettuina olevat taiteilijat ovat toimineet Vapaassa taidekoulussa, joka aloitti toimintansa Helsingissä jo vuonna 1935. Vapaan taidekoulun esikuvana oli Pariisin vapaat taideakatemit, joiden toimintaan koulun perustajajäsen Maire Gullichsen oli tutustunut 1921-luvulla. Mannermaisista esikuvista etsittiin elvytystä suomen 1930-luvun taide-elämän pysähtyneisyyteen ja virallisen taideopetuksen kaavoittuneisuuteen. Koulusta muodostui tärkeä kanava uudistuvalla suomalaisella kuvataiteella erityisesti 1950-luvulla, jolloin sen opettajina toimivat mm. Unto Pusa ja Sam Vanni.

1970-luvulla Vapaan taidekoulun opetus suuntautui värimaalaukseen ja erityisesti Josef Albersin väriteorian soveltamiseen Tor Arnen ja Carolus Enckellin johdolla. Arnen ja Enckellin teokset edustavat kokoelmassa äärimmäisintä värin ja vain värin ilmaisuvoimaan pohjautuvaa maalausta. Geometristen muotojen ja värien harmoniaan perustuvat kokoelmassa olevat Jorma Huhtalan, Outi Ikkalan, Seppo Kärkkäisen ja Paul Osipowin teokset. Heidän teoksissaan väri ja muoto toimivat itsenäisinä elementteinä, syvyyttä, pintaa, ja toisinaan myös liikeilluusiota luomassa. Kokoelmassa olevat Eino Ruutsalon teokset 1970-luvulta, kuten Kosmos 3, liittyvät 1960-70-luvuilla virinneeseen kiinnostukseen uusien menetelmien ja tekniikoiden soveltamiseen taiteessa.

Kokoelman vanhimpaan osaan ajoittuvat mm. Magnus Enckellin, Tyko Sallisen, Helene Schjerfbeckin ja Ellen Thesleffin teokset. Magnus Enckellin teos Nuorukainen ja joutsen (1916) kuuluu Maire Gullichsenin ensimmäisiin taidehankintoihin samoin kuin Schjerfbeckin Omakuva (1913-23). Olli Miettisen ikkuna-asetelma vuodelta 1930 kertoo varovaisesta yrityksestä soveltaa Pariisista omaksuttua kubismia. Samalta ajalta ovat peräisin Hjalmar Hagelstamin ja Sulho Sipilän kaupunkimaisemat. Sekä Hagelstam että Sipilä toimivat opettajina Vapaassa taidekoulussa 1940-luvulla.

Suomalaisista kuvanveistäjistä kokoelmassa ovat edustettuina mm. modernin puukuvanveiston mestarit Mauno Hartman ja Kain Tapper. Hartmanin toteemimaisissa veistoksissa suomalaisen hirsirakennusperinteen materiaalit ja elementit on yhdistetty itsenäisiksi rakenteiksi, joita voimakas väritys korostaa. Tapperin veistoksissa puun umpinaiseen muotoon on veistetty ja patinoitu

vaikutelmia luonnon prosesseista: sateesta, pakkasyön kuutamosta tai virtaavasta vedestä.

Muita 1960-luvun suomalaisen kuvanveiston keskeisiä edustajia kokoelmassa ovat Heikki Häiväoja, Harry Kivijärvi ja Laila Pullinen. Kokoelmaan kuuluvat Häiväojan veistos Kilo ja Kivijärven Viisasten kivi olivat esillä Suomen osastossa vuoden 1966 Venetsian biennalessa, ja Ahti Lavosen maalaukset Kohtaavat muodot sekä Mustaa ja ruskeaa vuonna 1968. Biennale toimi 1960-luvulla merkittävänä suomalaisen ja kansainvälisen taiteen kohtaupaikkana ja se vaikutti omalta osaltaan uusien ilmaisumuotojen kokeiluun Suomessa. Maire Gullichsen toimi aktiivisesti myös Venetsian biennalen parissa, hän mm. organisoi sinne Alvar Aallon suunnitteleman näyttelyrakennuksen Suomen paviljongiksi vuonna 1956.

Kuvanveiston yhteydessä kontaktit Italiaan olivat merkittäviä ja useat taiteilijat mm. Mauno Hartman ja Laila Pullinen opiskelivat siellä. Pullisen veistoksessa Ruhjottu nukke, joka on toteutettu Roomassa vuonna 1966, kuvanveiston klassinen hahmo, voitonjumala Nike on verhottu dramaattisesti hulmuavaan pronssiin. Pullisen veistos Itämeren tytär (1976) on luonnos Helsingin Meilahteen toteutettua Maila Talvion muistomerkkiä varten. 1970-luvun veistotaidetta kokoelmassa edustavat mm. Kari Huhtamo, Ukri Merikanto, ja Pekka Pitkänen. Porin taidemuseon edustalle sijoitettu Harry Kivijärven veistos Lokki pystytettiin vuonna 1987 professori Maire Gullichsenin 80-vuotispäivänä.

Marita Liulian CD-rom teoksen Maire (1992) avulla voi tutustua Maire Gullichsenin taidesäätöön kokoelman taustalla olevaan modernismin aikakauteen. Se antaa myös lisätietoja kokoelmassa edustettuina olevista taiteilijoista ja heidän teoksistaan.